ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1993 m. lapkričio mėn. 6 d. / November 6, 1993 Nr. 215(38)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Gilios poliarizacijos pavojus

Nuo Vingio parko tautinės vienybės manifestacijos praėjo jau daugiau nei penkmetis. Laikas prabėgo nepaprastai greit, nes buvo pilnas visokių įvykių. Bendri tikslai tačiau buvo ir pasiliko. Iškovota nepriklausomybė ir pasiekta politinė demokratija. Sakome, kad norime turto ir gamybos privatizavimo, atsisakome komandinės ekonomijos, siekiame kelti tautos moralines vertybes, siekiame darytis panašesniais į Vakarų Europos piliečius. Norime per rinkos ekonomiją gerinti savo buitį ir pasidaryti ekonominėmis durimis tarp Vakarų ir Rytų.

Atrodo, kad dauguma politinių partijų ir susigrupavimų to paties siekia, bet neįstengia krašto pasukti į konkrečią veiklą. Riejasi ne dėl esminių klausimų, bet detalių, kurias galėtų išaiškinti tų sričių žinovai. Tuojau po didžiojo Kremliaus pučo 1991 metais dešiniųjų politinės jėgos neišnaudojo daug lemiančios krašto padėties radikaliai pertvarkyti krašto ūkį ir perorganizuoti valstybės valdymą. Jei tuometinė valdžia galėjo ieškoti tam pasiteisinimo, sakydama, kad kiti trukdė jų planus vykdyti, tai kairieji nei tokio paaiškinimo neturi. Dabar LDDP žmonės jau arti metai kaip turi savo prezidentą, premjerą ir daugumą Seime, bet tos politinės jėgos tinkamai nepanaudoja krašto persiorientavimui pakeliui į progresyvią valstybę.

Ieškant tinkamų išeičių, nepadeda ir stoka „politinės kultūros", apie kurią kalbėjo šių metų birželio mėnesį Amerikos politinių mokslų profesorius a.a. Vytautas Vardys Detroit'o konferencijoje (*Į Laisvę* 1993 Nr. 116): „politinė kultūra – tai veiklos ir elgesio pobūdis. Ją galima nusakyti kaip būdą, kuriuo politikuojama, kaip valstybinių reikalų tvarkymo pobūdį".

Vardys nurodė ir neteisingos valstybės pavojų: „...reikia iškelti Lietuvos visuomenės susvetimėjimą politikai, valdžios autoritetui, apatiją, atsisakymą dalyvauti procese (tai atšūkis į pastarųjų poros metų labai intensyvią, emociškai varginančią ir ekonomiškai bei politiškai nepatenkinamą veiklą) ir šalia to, ekonomijos persipynimą su politinės kultūros nuostatomis... Lietuvos sąlygomis ekonominės privilegijos perkamos politiniais sprendimais". Pagal jį, politiškai Lietuvą valdo „atėję iš nomenklatūrinės sistemos, kurioje dominavo ne laisvas politinis apsisprendimas ar rinka, bet privilegija – tiesiog mafijiškai intensyvus lojalumas asmeninės gerovės ir statuso patenkinimui". Yra galimybė, kad „galutinis sovietinio režimo rezultatas – režimo, kuris siekė neklasinės visuomenės – gali tapti aštrios klasės ir supriešintos visuomenės sukūrimas, kurioje vidurinioji, konstitucine tvarka gyvenanti, klasė bus jei ne pilnai, tai labai sunaikinta".

Paradoksišką šių dienų padėtį vertina dr. Alfonsas Vaišvila (*Tėvynės sargas* 1993 Nr. 2), nusakydamas mūsų ekonomiją, kaip „kapitalizman skubančios tautos socializmą". Tai reiškia, kad „gyvendami pradinėje kapitalo kaupimo stadijoje, gyvename ir pradinėje turtinės diferenciacijos stadijoje, kai tautos dauguma vis labiau nuskursta, o nežymi jos dalis krauna lobius... Jei skurdas didės, tai per kitus rinkimus į valdžią gali ateiti dar kairesnės jėgos, dar labiau kištis reguliuoti pasiruošę žmonės. Skurstančiajam visada bus artimesnė 'svieto lyginimo' negu savireguliacijos idėja".

Be tinkamos ekonominės krypties, be konkrečių planų, be patrauklių sąlygų verslams ir gamybai klestėti, politinės jėgos Lietuvoje toliau piktnaudžiauja joms suteiktu pasitikėjimu tvarkyti ekonomiją. Dabartinė politinė padėtis žengia į gilėjančią poliarizaciją, kurią Romualdas Ozolas taip aptaria (*Lietuvos rytas* 1993.6.23): „Dabar jau, matyt, tik pats Viešpats galėtų ką nors pakeisti opozicijos žygyje į konfrontacijos kraštutinumus. Be mandato peržiūrėjimo valdžios vairo neužleis ir šiandieninė vadovybė. Kova už valdžią bus negailestinga. Pasigailėjimo nebus". Bus tik šūkiai, bus nemažai demagogijos, bus kartojimas tų pačių intencijų, bet atrodo nebus konkrečios veiklos pasiūlymų.

Tai, atrodo, tautą sparčiai veda į nereikalingą ir pražūtingą pasidalinimą, pagal tai, kas ką turi. Juk ateitis turėtų pareiti nuo visų tautiečių galimybių patiems gerinti savo gyvenimą. Dabar tos galimybės greit gali būti sugriebtos į riboto skaičiaus žmonių rankas. Dėl to kalti būsime tik mes patys, tiek dešinieji, tiek kairieji.

Jau prieš keletą metų Lietuvos viešajame gyvenime prasidėjęs „mes-jūs" galvojimas apakina žmones iki tokio taško, kad toliau savo grupelės naudos nieko nebematyti. Nepasimokoma ir neatleidžiama. Šitokio elgesio rezultatai gali būti nemalonūs, jei pasižiūrėsime į kitų tautų patirtį. Nebūtinai tokią pat, bet panašią.

Pavyzdžiui, Šiaurės Airijos padėtis mums gali būti įspėjimas dėl galimo poliarizacijos pavojaus. Ten protestantų tikybos žmonės, ilgą laiką būdami dauguma, ne tik turėjo politinę jėgą, bet ir įsigijo bei valdė daugumą turtų. Jų tautiečiai katalikai pasiliko mažiau išsimokslinę, daugiau vaikų turintys, didelę bedarbių dalį sudarantys, daugiausia paprasti fabrikų ir įstaigų darbininkai.

Jiems yra prikaišiojama, kad jie nedarbštūs, nešvarūs, svajotojai, tinginiai, maištautojai, nepatikimi ir tik valdžios paramos siekiantys piliečiai. Įsisiūbavo nepaprasta neapykanta tarp tų dviejų grupių. Tokią baisią bombų sprogdinimų ir šaudymų palydimą poliarizaciją savo tautoje airiai jau turi dešimtmečiais. Tos pačios tautos vaikai jaučia didžiausią neapykantą vieni kitiems. Gal mes žygiuojame ta kryptimi, to net nejausdami ir nenumatydami. Jei kas visiškai abejotų, kad mes galime nueiti tokiu keliu, prisiminkime, kad turėdami tą dažnai **nepateisinamą kantrybę ir nesusitvarkymą, prileidome, kad** įsigalėtų „reketai" ir „mafiosai". Apie tokius pas mus dar prieš keletą metų nei girdėjome, nei apie juos žinojome.

Yra žmonių, kurie visais įmanomais būdais mėgina **sudaryti geresnes darbo sąlygas savo tautai, savo įstaigai, savo tarnybai, savo įmonei ir sau patiems. Siekia gauti geresnį atlyginimą, geresnį pelną, siekia** geresnės ateities padoriu elgesiu ir sąžiningai. Kad taip nusiteiktų didžiuma, reikia tinkamos aplinkos, paskatinimo, tam sudarymo sąlygų, nes kitaip artėjame prie išsiskyrimo tautoje tarp piliečių su viltimi ir bevilčių. Tarp turinčių gerą ateitį ir tik tą dieną pragyvenančių.

Klausiame savęs, kada mūsų **politikai atsibus iš to ekonominio socrealizmo, kur svajonės** nepereina į realybės planus. Kada mūsų piliečiai pamatys, kad tie patrauklūs lyriniai demagogai nieko dalykiško ir rimto nepasiūlo. Kada mes suprasime, kad savo noru, sava neapykanta kitiems ir savo nesugebėjimu tvarkytis einame į gilų tautos susiskaldymą.

Istorija bus negailestinga Sąjūdžio parlamentui ir dabartiniam Seimui bei tuometinėms vyriausybėms už krašto ekonomijos tinkamai netvarkymą. Banalūs

(Nukelta į 2 psl.)

Vaizduotė Antano Škėmos romane „Balta drobulė"

(Penkių minučių etiudas)

ARTŪRAS TEREŠKINAS

Būdami apsupti vaizdinių, kurie nesulaikoma srove atakuoja mūsų regėjimą ir suvokimą, vienus renkamės, lyg jie atitiktų mus, kitus atmetame kaip netinkamus, „neestetiškus". Kodėl? Koks yra santykis tarp gyvenamos realybės ir vaizduotės? Ar įmanu, kad vaizdinys būtų tik menininko kūrybos padaras ir neturėtų jokio ryšio su tikrove? Tokius klausimus galima kelti ir skaitant Antano Škėmos romaną *Balta drobulė*. Vaizduotės pobūdžio Škėmos kūryboje paaiškinimas galėtų atverti kai kurias jo „filosofijos" ar kūrybos „psichologijos" detales.

Atrodo, kad šiam Škėmos romanui ir jo pagrindiniam veikėjui tiktų Nietzsche's pasakymas, kad vaizduotis (arba turėti vaizduotę) reiškia „pavojingai gyventi".[1] Žmogaus vaizduotė, visiškai praradusi ryšį su realybe, veda beprotybėn. Tai ne tik pailiustruojama, bet ir įtikinamai išreiškiama Garšvos charakteriu. Virsti šinšilu gali atsisakęs sąlyčio su tikrove. Tačiau pagrindinis veikėjas negali nugalėti nuolatinio troškimo – užmiršti savo prigimtį, ištrinti žinojimą, kad esi nuodėmingas ir toks laikinas šiame laikiname pasaulyje. Vaizduotė ji nugali. Bet ar ji padeda susilieti su tuo, kas dieviška?

Realybė Škėmos romane, suvokta kaip žmogų žlugdanti, ji kankinanti jėga, yra itin neigiama priešprieša išganančiai (ir, kaip sakėme, nužudančiai – išprotėjimas) vaizduotės galiai. Realybė egzistuoja lyg nuolatinis skausmas, skaudulys:

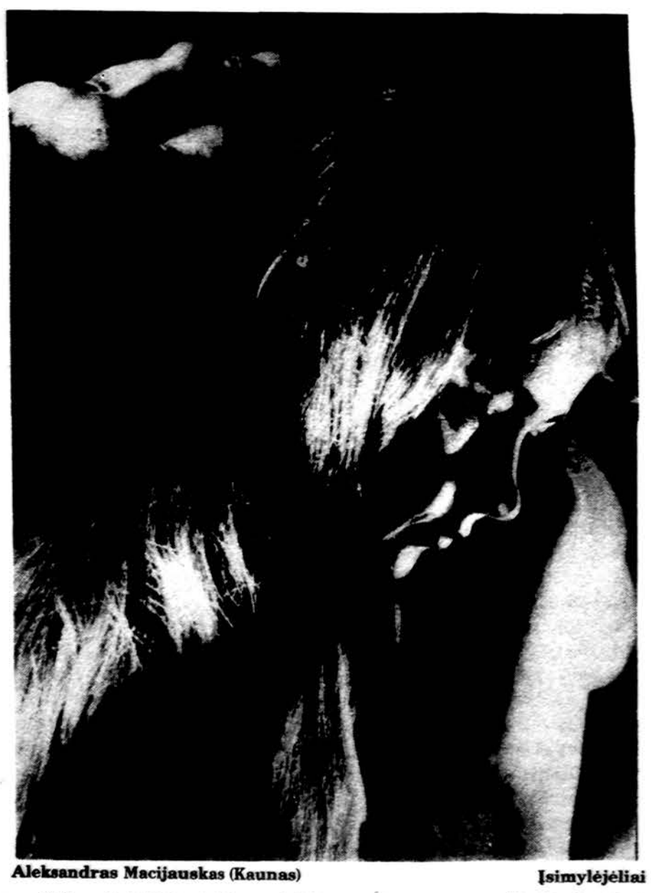

Aleksandras Macijauskas (Kaunas) Įsimylėjėliai

Iš šiemetinės Lietuvių fotomenininkų parodos, vykstančios Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

Man belieka juoktis. Garsiai. Realybė egzistuoja. Skauda viršugalvis, pilvas, kojos, kairioji ranka. Kažkodėl realybė mėgsta mušti mane per viršugalvį: press-papje, kumščiu. O aš kertu atgal.[2]

Bet asmuo turi ginklą, kuriuo smūgiuojama atgal. Tai vaizduotė, padaranti žmogų tobulą, vaizduote jis galįs prilygti dievams[3]:

Aš – visatos centras. Dievas, kuris bijo; Dievas, kuris norėtų, kad egzistuotų dar vyresnis Dievas; Dievas, norįs tapti vergu, ir tapęs vergu, norėtų būti tik Dievas. Psichiatras išplėš švarų lapelį ir įrašys ligos pavadinimą. Šventas Petras ištrauks kortelę su trimis užrašais: dangus, skaistykla, pragaras. Kurią vietovę jis brūkštels raudonu pieštuku? O kas galėtų įrašyti manoje kortelėje: būk siela? Melskis? Aš meldžiuos, aš meldžiausi. (69)

Nors galia būti Dievu ironizuojama, Škėmos kūrinyje aiški modernistinė kūrybiškumo samprata (kūrybiškumas dieviškos prigimties, jis unikalus).[4] Vaizduotė tokioje sampratoje prilygstanti begalybės troškimui, veržimuisi *ad infinitum*. Bet, antra vertus, jei ničiškai ištariama, kad Dievas yra miręs ir kad nebėra kur veržtis, žmogaus vaizduotė turi tenkintis pačia savimi. Man rodos, kad šitas atvejis labiausiai ir tiktų Škėmai: kuriančios vaizduotės uždavinys šiame beprasmiame (be Dievo) pasaulyje, Garšvos nuomone, gal ir būtų kurti prasmę, išrasti pasaulį, kuriam nėra aukštesnės galios nei jis pats. Vaizduotė kuria tiesą, nes, pasak Nietzsche's, tiesa yra ne kas kita kaip „metaforų armija".[5] Taip paradoksaliai ir kontradikciškai nuo vaizduotės dieviškumo galima pereiti prie vaizduotės kaip Dievo. Tokiai vaizduotei suteikiama teisė kvestionuoti visas tiesas, jas perkurti. „Iš absoliučios Tiesos kapo pakyla daugybė nuolat besikeičiančių vaizduotės tiesų".[6] Taip *Baltos drobulės* Garšvos susikurtos tiesos nebegali paklusti toms tiesoms, kuriomis gyvena bendruomenė, kurios yra aplinkos „taikaus sambūvio" pamatas. Visa apglėbia „mano subjektyvumas";

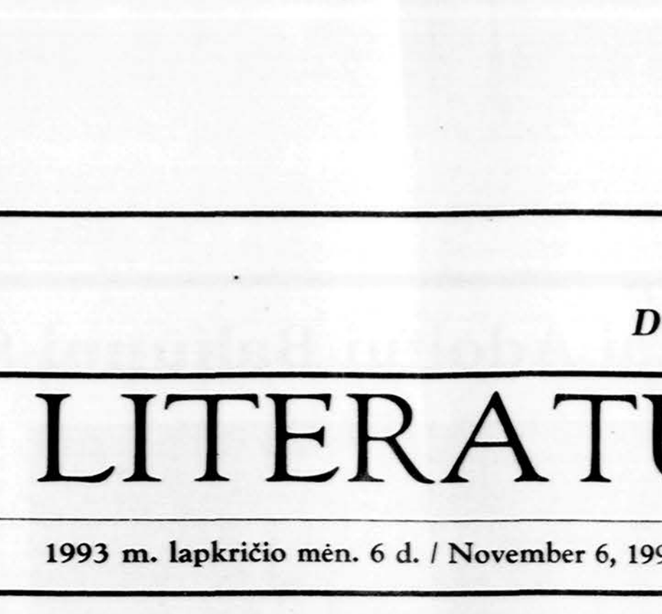

Antanas Škėma Vytauto Maželio nuotrauka

Mano Broli, mano Mylimasai, išgirsk mane.

Mano nuodėme, mano beprotybe, mano subjektyvume, mano riksme, mano vitališkume, mano džiaugsme – lioj ridij augo.

Mano Keltuve – išgirsk mane.(50)

Nihilizmas apglėbia Garšvą. Atrodo, kad tai lemia (arba atvirkščiai, yra lemiama) kito labai svarbaus rašytojo ir jo protagonisto vaizduotės bruožo – solipsizmo. Garšvos vaizduotė – solipsistinė, neigianti realybę. Ilgimasi pasakos ir rojaus:

Mano Kristau, aš lenkiuosi prieš Tave, nes Tu ilgėjaisi pasakos. Ir tu man truputėlį juokingas, Platone, sudėstęs savo idėjas, lyg nuobliuotas lentas tvarkingoje lentpjūvėje. Tu pražiopsojai galingus tornado, kurie velniop nušluoja tas lenteles.[...]

Ir vienišas žmogus keltuve, kuris medituoja, nusitvėręs rankenos. Aš bijau ramybės. (70).

Neigdami tai, kas mus kankina, žudo, sykiu mes žavimės tuo, ką susikuriame. Bet ir vėl prieštaravimas: ar tai, kuo žavimės, mūsų nesunaikina? Iš tikrųjų nėra išeities iš šio paradokso. Tą pripažįsta ir Nietzsche tyrinėtojai, teigdami, kad jis neišsprendžia dilemos tarp begalinio vaizduotės troškulio ir mūsų egzistencijos apibrėžtumo? Ir vokiečių filosofo mąstyme, ir Škėmos romane neduodama atsakymo; lieka klausimai: ar įmanoma kalbėti apie vaizduotę tik kaip apie neigimo aktą? kaip begalinę *amorem fati*, kuri stoiškai pakeliama? Galbūt Škėmos romanas galėtų patvirtinti hipotezę, kad žmogus, įsibuvęs ničiškame niekyje, ir jo neigianti vaizduotė, besimaitinanti savimi, veda tik į mirtį.

NUORODOS

1 Richard Kearney, *The Wake of Imagination* (Minneapolis: University of Minnesota Press), 211.
2 Antanas Škėma, *Balta drobulė* (Londonas: Nidos knygų klubo leidinys, 1958), 68. Toliau cituojant žymimas tik puslapis prie teksto.
3 Richard Kearney, op. cit., 205.
4 ibid.
5 ibid, 212.
6 ibid, 213.
7 ibid, 216.

Algimantas Žižiūnas Atmintis I

Šiemetinė Lietuvių fotomenininkų paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, vykstanti ir šį savaitgalį – lapkričio 6-7 dienomis. Užbaigtuvės ir premijų įteikimo iškilmės bus lapkričio 12 dieną Jaunimo centro kavinėje.

Ekonomistui Adolfui Baliūnui 85 metai

JUOZAS MEŠKAUSKAS

Adolfas Baliūnas

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą, Lietuvai esant rusų okupuotai, nemažai lietuvių dėl įvairių priežasčių negalėjo dirbti savo tėvynėje ar buvo ištremti ir priversti ieškoti darbo Rusijos plotuose. Baliūnų šeima buvo ištremta ir gyveno Gruzijoje, Chashuri miestelyje, Kaukaze. Adolfas Baliūnas gimė 1908 m. birželio 17 d. Pradžios mokslą jis išėjo Gruzijos mokyklose, kur dėstomoji kalba buvo gruzinų ir rusų. 1921 metais visa šeima grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kaune. Šeima buvo septynių asmenų ir sunkokai vertėsi. Adolfas, būdamas keturiolikos metų, pats pradėjo uždarbiauti. Iš pradžių jis dirbo Ūkio banke pasiuntiniu, o vėliau Ekonominėje karių bendrovėje. Dieną dirbdamas, vakarais lankė Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos gimnaziją ir ją baigė 1927 metais visais penketukais. Tais pačiais metais įstojo į Lietuvos universiteto Teisių ir ekonomijos fakulteto ekonomijos skyrių. Ekonomijos mokslus baigė 1933 metais ir gavo diplomuoto ekonomisto vardą ir diplomą. Lietuvos universitetas Kaune, vėliau Vytauto Didžiojo universitetas, buvo autonominė įstaiga, kurioje, universiteto vadovybei globojant, galėjo kurtis įvairios profesinės ir ideologinės organizacijos, ir studentai galėjo jose dalyvauti ir ruoštis aktyviam gyvenimui.

Adolfas Baliūnas nuo pat jaunystės dienų domėjosi organizaciniu gyvenimu. Dar būdamas trečioje gimnazijos klasėje jis dalyvavo esperantininkų organizacijoje ir rašinėjo į esperantininkų leidžiamą laikraštį *Litova Stela*. Būdamas tik keturiolikos metų, 1922 metais buvo pasiųstas į pasaulinį esperantininkų kongresą Viennoje, Austrijoje, Lietuvos delegato pavaduotoju atstovauti Lietuvos esperantininkams.

Pradėjęs studijuoti universitete, Adolfas Baliūnas tuojau įstojo į Studentų teisininkų ir ekonomistų draugiją ir antrais studijų metais jau tapo tos draugijos pirmininku. Kartu su teise studijuojančiu Baliu Širvinsku suorganizuoja Studentų fakultetinių draugijų sąjungą, kuri buvo aktyvi ir studentų gyvenime reikšminga. Įvairių sąjungų, draugijų, korporacijų ir kitokiais vardais pasivadinusių organizacijų universitete buvo apie 90. Visa studentija turėjo Studentų atstovybę, kuri buvo studentų renkama ir buvo reikšminga, nes turėjo glaudų ryšį su universiteto ir fakultetų vadovybėmis, sprendžiant studentų ir jų organizacijų reikalus. Studentų gyvenime Adolfas Baliūnas buvo labai aktyvus. Fakultetinių draugijų sąjungos sąraše jis buvo išrinktas į Studentų atstovybę ir tapo Užsienio reikalų komisijos pirmininku. Tos komisijos uždavinys buvo palaikyti ryšius su įvairių užsienio kraštų studentija. Tai buvo lyg ir analogija valstybės užsienio reikalų ministerijai.

Visų trijų Baltijos valstybių — Estijos, Latvijos ir Lietuvos mokslininkai, kultūrininkai, profesionalai ir politikai nuo pat tų valstybių įsikūrimo jautė bendradarbiavimo ir glaudesnių ryšių tarp tų valstybių reikalą. Dr. Kazys Grinius 1923 metais Lietuvos Seime kėlė Baltijos valstybių sąjungos klausimą. Apie tai buvo kalbama ir rašoma, bet konkrečiai prie to neprieita, ypač del Lietuvos ir Lenkijos aštrių tarpusavio santykių, į kuriuos Estija ir Latvija nenorėjo veltis. O Lenkija kažkaip į Baltijos valstybių tarpusavio ryšius pretendavo. Baltijos šalių studentija, mažiau į politinius santykius kreipdama dėmesio ir Lenkiją izoliuodama, o įtraukdama Suomiją, sudarė keturių valstybių studentų sąjungą — Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos, SELL vadinama. Adolfas Baliūnas buvo vienas iš svarbiausių tos sąjungos iniciatorių, organizatorių, kūrėjų, dalyvių ir vadų. Jo pastangomis pradėtas visų tų šalių studentijos labai darnus ir gražus bendradarbiavimas. Visų tų valstybių universitetuose paeiliui vykdavo studentų konferencijos. 1932 metais tokia konferencija Adolfo Baliūno pastangomis buvo suorganizuota Kaune. 1933 metais tokia konferencija vyko Rygoje, ir Adolfas Baliūnas su savo organizuota delegacija atstovavo Lietuvos studentijai. Lietuvos delegacija buvo priimta Latvijos prezidento ir Rygos universiteto rektoriaus. Baltijos valstybių studentų sąjunga SELL labai gražiai savo tarpe bendradarbiavo, ir tai buvo Adolfo Baliūno nuopelnas. Ta sąjunga suprato Baltijos valstybių geografinę padėtį ir jų kultūrinio, mokslinio, ekonominio bei politinio bendradarbiavimo reikalą, kai tuo tarpu to meto tų kraštų politikai prie to dar nebuvo priėję.

Baigęs universitetą ir gavęs ekonomisto diplomą, Adolfas Baliūnas buvo pašauktas atlikti karinę prievolę Karo mokyklos aspirantų kursuose, kuriuos per metus baigė ir gavo leitenanto laipsnį. Kurį laiką tarnavo kariuomenėje, dirbo Ginklavimo valdyboje ir buvo pasiųstas į Prancūziją ginklų užsakymo ir priėmimo reikalais. Tapęs ekonomistu, Adolfas Baliūnas tuojau pradėjo rūpintis ekonominiais Lietuvos reikalais. Jis pamatė, kad pramonė, prekyba ir iš dalies finansai yra ne lietuvių rankose. Lietuviai Lietuvoje sudarė apie 85% visų gyventojų, apie 15% buvo kitataučių. Tuo tarpu prekybos, pramonės ir finansų lietuvių rankose buvo tik apie 20%. Šitai situacijai įtakos padaryti buvo įsteigta Lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjunga. Adolfas Baliūnas nuo pat sąjungos įsteigimo aktyviai įsijungė į darbą, buvo išrinktas sąjungos generaliniu sekretoriumi ir leidžiamo laikraščio *Verslas* redakcijos nariu. Pradėti verstis prekyba reikėjo išsimokslinusių prekybininkų. Profesorius Jonas Šimkus įsteigė dvejų metų Prekybos kursus. Adolfas Baliūnas buvo pakviestas į tuos kursus mokytoju ir dėstė Lietuvos ūkio kursą. *Verslas* ir tie kursai padėjo ruoštis prekybininkams, ir jau po keleto metų apie 50% visos prekybos buvo lietuvių rankose. Čia Adolfas Baliūnas yra daug prisidėjęs. Oliver Wendell Holmes yra pasakęs; „Gyvenimas yra veikla ir kančia, ir yra reikalaujama, kad žmogus dalyvautų veikloje ir kančioje, kad nebūtų teisiamas negyvenusiu". Adolfas Baliūnas **Lietuvos ekonominiame gyvenime negyvenusiu tikrai nebus teisiamas.**

1939 metais Lietuvai atgavus Vilnių, Adolfas Baliūnas persikelia gyventi į Vilnių ir yra paskiriamas Vilniaus miesto savivaldybės sekretoriumi, jam tenka perimti Vilniaus miesto savivaldybės apie 400 tarnautojų. Jam teko eiti Vilniaus miesto vyriausio inspektoriaus ir Lombardo direktoriaus pareigas. Visos pareigos tuo metu buvo atsakingos ir, nesvarbu, kaip jos vadinosi, buvo gana komplikuotos. Be to, Adolfas Baliūnas buvo išrinktas Vilniaus universiteto Ekonomijos fakulteto vyriausiuoju asistentu ir dėstė įmonės ekonomijos kursą. Taip buvo ruoštasi, toliau ruošiamasi ir jau dirbama mokslo ir visuomenės laukuose savo tėvynėje ir savo tėvynės labui.

Šio šimtmečio pradžioje atrodė, kad jėgos balansas yra atsakas į visas tarptautines problemas. Karai, kuriuos mes išgyvenome, atradimai, kaip lėktuvo, radijo, atomo suskaldymo, erdvės satelitų, ir kiti, kartu su Planck'o quantum mechanikos teorija, pakeitusia materijos ir energijos koncepciją, bei Einstein'o reliatyvybės teorija, pakeitusia erdvės ir laiko koncepciją, atrodė, išspręs viską ir žmoniją padarys laiminga. Anglų poeto Rudyard Kipling posakis, kad „Rytai liks Rytais ir Vakarai Vakarais, ir niekad jiedu nesusitiks" šitame amžiuje tapo irgi nebereikšmingu. Ir visų šitų milžiniško masto įvykių fone milijonai žmonių neteko gyvybės, tėvynės, laisvės, turėjo užmiršti savo profesiją ar išgyventi kitus nenumatytus dalykus. Adolfas Baliūnas su savo šeima, kaip ir daugelis kitų lietuvių, turėjo pasitraukti iš savo tėvynės, kurioje jis buvo padėjęs labai gražiai ir sėkmingai dirbti.

Pasitraukus iš Lietuvos 1944 metų vasarą, Baliūnų šeima apsigyveno Austrijoje, Bregenze mieste. Karui pasibaigus 1945 metų pavasarį ir prancūzų kariuomenei užėmus Voralberg teritoriją, ten buvo įsteigta įstaiga, vadinama Service de Persons Deplacée du Voralberg, ir Adolfas Baliūnas buvo paskirtas tos įstaigos generaliniu sekretoriumi, kuriam teko rūpintis visų pabėgėlių reikalais. Taip pat jis buvo Lietuvos Raudonojo kryžiaus įgaliotiniu ir BALF'o atstovu Austrijoje. Tas pareigas jis ėjo iki išvykimo į Jungtines Amerikos Valstybes.

Kadangi Adolfo Baliūno žmona dr. Ona Juškevičiūtė gimusi Amerikoje ir turėjo JAV pilietybę, Baliūnų šeima galėjo išvykti į Ameriką anksčiau negu kiti išvietinti asmenys. Jie į JAV atvyko 1947 m. birželio 2 d. ir apsigyveno Čikagoje. Pradžia buvo sunki. Adolfas Baliūnas gavo darbą kepykloje. Vėliau pradėjo dirbti žinomų lietuvių visuomenės veikėjų ir pramoninkų Antano ir Marijos Rudžių bendrovėje Rockwell Engineering Co. ir joje tvarkė atskaitomybės reikalus. 1953 metais buvo pakviestas į Midland Savings and Loan Association buhalteriu. Kadangi jis gerai suprato ir žinojo finansinių įstaigų uždavinius ir tvarkymą, tai greit tapo tos įstaigos sekretorium, direktorium ir pagaliau viceprezidentu. Jam atėjus dirbti, ta įstaiga turėjo 400,000 dolerių kapitalą. Adolfas Baliūnas ten dirbo iki 1965 metų; jam iš ten išeinant, tos įstaigos kapitalas siekė daugiau negu dešimt milijonų dolerių. Nuo 1965 iki 1982 metų Adolfas Baliūnas dirbo Brenzų banke, eidamas viceprezidento pareigas, kol 1982 metais išėjo į pensiją. Einant tas pareigas, jam teko aktyviai dalyvauti bankų, taupymo ir skolinimo įstaigų suvažiavimuose, pasitarimuose ir posėdžiuose.

Kiekviename žmoguje egzistuoja du principai, gal geriau du impulsai: turėti apsaugą (lyg ir olą, kur galėtum pasislėpti nuo pavojų) ir skubėti dalyvauti pasaulio greitkelio judėjime, kurin įsijungus bėgama, ieškoma ir dalyvaujama pasaulio įvykiuose. Visose institucijose, kuriose jis dirbo, Adolfas Baliūnas jautėsi saugiai ir pozityviai, nes jis bėgti pasaulio greitkeliu buvo gerai pasiruošęs. Adolfas Baliūnas yra aktyvus žmogus. Jo veikla yra paremta teoretiniu pasiruošimu, patirtimi ir taip pat numatanti ateitį. Graikų argonautai sakydavo: „pagrindinis dalykas yra ne gyventi, pagrindinis dalykas yra vairuoti". Adolfas Baliūnas mokėjo vairuoti ekonominius ir visuomeninius reikalus. Lietuvos, esančios Rytų ir Vakarų sankryžoje, ekonomija yra kitoka negu Rytų ar Vakarų ekonomija. Lietuvoje Rytų ir Vakarų ekonomijos susikerta, ir šitoje ekonomijų sankryžoje sukurti savo ekonomiją yra nelengvas dalykas. Tam reikia gerai pažinti tų kraštų ekonomiją ir visuomenę. Adolfas Baliūnas gerai pažino Lietuvos studentiją, inteligentiją ir visuomenę. Amerikoje jis tuoj pat įstojo į Lithuanian Chamber of Commerce of Illinois organizaciją, nuo pat pradžių aktyviu nariu, vėliau išrenkamas sekretoriumi, viceprezidentu ir prezidentu. Dabar jis yra garbės direktoriumi. Šitoje organizacijoje jis dirba nuo 1947 metų. Taip pat jis dalyvauja Lietuvių profesorių draugijos veikloje, yra vienas iš Amerikos lietuvių instituto steigėjų ir ilgą laiką buvęs instituto tarybos pirmininku.

Ekonomijos ir politikos mokslai bei problemos yra glaudžiai surišti. Savo filosofija ir savo sistemomis jie gali būti kontrastingai

(Nukelta į 4 psl.)

Adolfas Baliūnas draugų tarpe: (iš kairės) Jūratė Starkutė-Ogianskienė, Adolfas Baliūnas, Ona Baliūnienė, Juozas Meškauskas, Jadvyga Damušienė, Jurgis Starkus, Petronelė Starkienė ir Adolfas Damušis.

Klaipėdos Stasio Šimkaus vardo konservatorijai 70 metų

ALGIS ŠIMKUS

Šį rudenį Klaipėdoje švenčiama 70 metų sukaktis nuo dabartinės Stasio Šimkaus vardo konservatorijos įsteigimo. Ši muzikos mokykla buvo įsteigta Stasio Šimkaus iniciatyva 1923 metų rugsėjo 30 dieną, netrukus po Klaipėdos krašto atgavimo. Stasys Šimkus steigdamas mokyklą šitaip nusakė jos tikslus: „Paruošti menui naujų darbininkų ir apskritai kelti muzikos supratimą."

Stasys Šimkus (1887-1943)

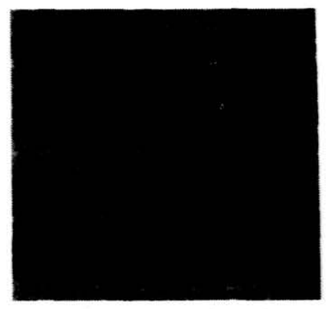

Klaipėdos konservatorija — dabar Stasio Šimkaus vardo konservatorija

Pirmuosius metus mokykla veikė kaip privati, vietinio lietuvių veikėjo Jokūbo Stiklioriaus vadovaujamos „Aukuro" draugijos globojama ir krašto direktorijos šelpiama organizacija. Iš miesto valdybos mokyklai pavyko gauti 24 kambarių namą su 300 vietų sale Palangos gatvėje (dabar Stasio Šimkaus gatvė). 1924 metais Kauno vyriausybė mokyklą suvalstybino ir paskyrė lėšų. Tada Šimkus paskelbė visoje Lietuvoje, kad bus viešas konkursas parinkti muzikai gabiausius mokinius. Pats nedelsdamas nuvyko į Čekoslovakiją ir ten užverbavo tada Europoje išgarsėjusio „Čekų noneto" visus devynis narius atvykti Klaipėdon dėstyti jo vadovaujamoje mokykloje.

Egzaminų komisijoje tada dalyvavęs dramaturgas-poetas Balys Sruoga šį įvykį šitaip aprašė: „Ką besakyti, berods, tai buvo patys originaliausi iš visų iki šiol Lietuvoje buvusių. Susirinko vyrai, ne bet kokie! Susirinko iš visų Lietuvos kampelių, nori muzikantais būti! O muzikantas — iš pat pradžios — ypatingas daiktas. Jo ir temperamentas kitoks, negu paprastų piliečių. Jo ir dūšia susideda ne iš tiesių linijų, bet iš suraizgytų kabliukų, jo ir žodis ne žodis, — tiktai garsų kombinacija." Kito egzaminų komisijos nario, kompozitoriaus Juozo Žilevičiaus žodžiais: „O jų ten visokių būta, ir labai gabių, ir visai neraliuotų, ir gerokai pasirengusių, ir visai netašytų".

Tą patį rudenį mokykloje prasidėjo darbas. Stasys Šimkus matė, kad to laiko Lietuvoje be simfoninio orkestro buvo neįmanoma bet kokia platesnė muzikinė veikla. Todėl užsimojo kuo greičiausiai paruošti tokiam orkestrui lietuvių muzikantų ir pradėjo organizuoti mokykloje orkestrą, pavadindamas jį „Klaipėdos kapela". Orkestre privalėjo dalyvauti visi 15 instrumentų mokytojai ir daugiau nei 42 pažangesnieji jų mokiniai.

Direktoriui kietokai spaudžiant, pradėta uoliai repetuoti ir baigiant pirmuosius mokslo metus suruoštas pirmasis viešas koncertas. Į koncertą atsilankė beveik visa vietinė lietuvių inteligentija ir taip pat nemaža kultūrinės veiklos pasiilgusių muzikos mėgėjų vokiečių. Koncertas buvo priimtas su dideliu pasitenkinimu, ir tada buvo nutarta panašius koncertus ruošti reguliariai. Jie greitai tapo šviesia Klaipėdos gyvenimo tradicija. Vėliau pradėta rengti orkestro išvykas ir į kitus Lietuvos miestus, kur daugiausia simfoninė muzika iš viso dar niekad nebuvo girdėta. Koncertai buvo ruošiami Šilutėje, Panevėžyje, Šiauliuose, Kaune, Marijampolėje, Tauragėje, Alytuje, Palangoje ir kitose vietose.

1928 metais, prasidedant visame pasaulyje ir Lietuvoje ekonominei krizei, Kauno vyriausybė pradėjo mažinti mokyklai skiriamas lėšas. Teko atsisakyti daugumos čekų noneto mokytojų. Tai buvo didelis nuostolis mokyklai. Be to, greta ekonominių problemų tuo laiku pradėjo labai kelti galvą vietiniai vokiečių nacionalistai, sekdami Vokietijoje plintančio nacionalsocializmo pavyzdžiu. Vokiečių vadovaujama krašto direktorija ir miesto valdyba pradėjo spaudimą atsikratyti lietuviška mokykla ir pareikalavo grąžinti mokyklai išnuomotas patalpas. Lietuvos vyriausybė nesiryžo eiti į tolimesnius konfliktus ir 1930 metų pavasarį įsakė kursą baigusiems studentams išduoti diplomus, o mokyklai nebeskyrė daugiau lėšų.

Per šį pradinį septynerių metų periodą Stasio Šimkaus mokykla pajėgė išauginti beveik visą kartą neblogai paruoštų muzikų, kurie padarė didelės įtakos visam Lietuvos muzikos gyvenimui tiek pačioje tėvynėje, o vėliau ir išeivijoje. Didelė jų dalis buvo tuojau priimti į Kauno operos orkestrą, iki tol sudarytą daugiausia iš lasvalaikiu grojančių kavinių muzikantų ir vieno kito kitataučio. Kiti pasiskleidė po visą Lietuvą. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje daugelis šios mokyklos absolventų pasitraukė į Vakarus ir įtakingai reiškėsi išeivijos tarpe, prisimenant vien Petrą Armoną, Juozą Bertulį, Jeronimą Kačinską, Vytautą Marijošių, Alfonsą Mikulskį, Stepą Sodeiką, V. Vacbergą ir dar kitus.

Stasiui Šimkui išvykus iš Klaipėdos, jo mokykla liko laikinai veikti, vien vietinės administracijos remiama, pianisto Igno Prielgausko vadovybėje. Tačiau 1937 metais centrinė vyriausybė pakeitė savo nuomonę ir mokyklą vėl suvalstybino. Dabar direktorium buvo paskirtas kompozitorius Juozas Karosas. 1939 metais atidavus Klaipėdą Vokietijai, mokykla perkelta į Šiaulius, kur Juozo Karoso vadovaujama veikė iki 1945 metų. Karui pasibaigus, Juozas Karosas nedelsdamas grąžino mokyklą į Klaipėdą, kur ji ir vėl energingai įsijungė į krašto kultūrinę veiklą. Mokykla dabar oficialiai pavadinta Aukštesniąja Stasio Šimkaus muzikos mokykla. Laikui bėgant ir keičiantis vadovams, ši mokykla savo vaidmenį vaidina iki šių dienų. Šių metų rugsėjo 1 dieną Vilniaus vyriausybė mokyklai suteikė „Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos" titulą. Nuo dabar mokslas joje tęsis ne ketverius, bet penkerius metus, ir šalia muziko diplomo ją baigusieji gaus ir bendrojo išsilavinimo brandos atestatą. Buvusi Vilniaus konservatorija dabar pavadinta Muzikos akademija.

Šių metų lapkričio mėnesį Stasio Šimkaus konservatorija, dabar vadovaujama direktorės Birutės Vaišienės, ruošiasi iškilmingai paminėti savo veiklos 70 metų jubiliejų. Ta proga ruošiami mokyklą baigusių koncertai ir lapkričio 27 dieną Klaipėdos dramos teatre įvyks iškilmingas minėjimas-koncertas, kurio atlikėjai bus dabartiniai konservatorijos dėstytojai bei studentai. Vilniaus televizija taip pat ruošia specialią programos laidą paminėti šios užsitarnavusios Lietuvos muzikos gyvenime institucijos ilgų metų sukaktį.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

patriotiniai šūkiai, kitų kaltinimai ir baiminimai nubluks, liks liūdnas faktas, kad neprotingi valdininkai ir politikai per dažnai šaukiasi kerštо, paniekos ir revanšo, o ne krašto gerovės ir teisybės visiems. Per daug jų išsilaikė valdžioje už Vytauto Landsbergio ir kitų tikrųjų herojų pečių. Per daug jų naudojosi Algirdo Brazausko populiarumu, patys sąmoningai ar nesąmoningai trukdydami ekonominiam atgimimui ir, svarbiausia, savanaudiškai naudodamiesi liūdna krašto padėtimi.

Stebėtina, kad neįvertinama tokios padėties svarba. Tie patys važinėjimai po užsienius, ta pati komandinė sistema, tie patys gamybą ir verslą smaugiantys mokesčiai, ta pati ministerijų biurokratija ir arogancija, ta pati teisės ir teisingumo stoka, tie patys apiplėšimai muitinėse, tas pats valdininkų pozicijomis piktnaudžiavimas, ta pati korupcija. O gal viskas dar paaštrėjo. Viskas, atrodo, negrįžtamai eina į susiskaldymą, į turto grobstymą, į Trečio pasaulio ubagystę.

Kol dar galutinai nesustingo ekonominiai pamatai, kol dar visiškai neįsigalėjo privilegijuotieji, kol dar galima sutramdyti demagoginius išsišokėlius, kol dar galima tarpgrupiškai susitarti, kol dar paprastam žmogui yra vilties pačiam gerinti savo buitį, kol dar tikros reformos įmanomos, tol dar liko truputis laiko pasikeisti. Pasirodo, kad gerų norų neužtenka, reikia žinojimo ir išminties. Vilkimės, kad kaip nors visiems mūsų politikams ir valdžių žmonėms pasikeis galvojimas ir jie galų gale įvertins padėties rimtumą.

Jonas Pabedinskas

Dr. Remigijus ir dr. Aldona Malcanaite Gaškai Vilniuje. Antano Sutkaus nuotrauka

Puoselėti lietuviškąją inteligentiją ir užsienyje

Į klausimus dėl VIII MKS atsako Aldona Gaškienė

Aldona Malcanaitė-Gaškienė, VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo socialinių mokslų programos vadovė, gimė 1937 metais Kaune, o psichologijos mokslus baigė JAV, 1964 metais įgydama bakalauro (Loyola universitete, Čikagoje), 1971 metais magistro (Duquesne universitete, Pittsburgh'e) ir 1978 metais (University of Pittsburgh) – daktaro laipsnius. Ji aktyviai dalyvavo tiek lietuviškoje, tiek ir amerikietiškoje mokslinėje bei visuomeninėje veikloje, įskaitant pastaruosius mokslo ir kūrybos simpoziumus. Nenuostabu, kad dr. Aldoną Gaškienę paprašėme tuos simpoziumus palyginti, šį pašnekesį pradėjus, dar jai tebedirbant Lietuvoje, o tęsiant jai sugrįžus į Čikagą bei Houston'ą, laiškais, telefonais ir telefaksu.

– Šis VIII Mokslo ir kūrybos sąskrydis daugmaž ruošiamas pagal praeituosius. Vienas ryškus šio sąskrydžio skirtumas yra tas, kad turim bendrą, visus jungiančią temą: „Išeivijos įnašas Lietuvai". Po šios temos skraiste išgirsim įvairiausių sričių paskaitininkus, pateikiančius savo žinias, tyrinėjimus bei išvadas Lietuvos reikalais. Mano požiūriu, tai labai vertingas užsimojimas, ypač šiuo nepriklausomos Lietuvos atsikūrimo laikotarpiu. Žinant, kaip ir kiek išeivija sugeba Lietuvai padėti, bus lengviau suprast bei nustatyt, ką ateityje reikės daryti.

– Kalbėkime apie Jūsų vadovaujamas sritis...

– Man tenka tvarkyt Socialinių mokslų dalies reikalus. Visos temos, mano nuomone, yra stiprios bei daug žadančios. Į šią dalį yra įtraukta: ekonomija, moterų studijos, pedagogika (APPLE darbai), psichologija ir teisė.

Ekonomijos srities pranešimais rūpinasi Pranas Jurkus iš Čikagos. Paskaitininkų atvyks iš įvairių vietovių; keletas jų bus iš Lietuvos: profesorius S. Marčiukaitis nušvies „Tėviškės investicijų sistemą"; dr. Ramanauskas, Lietuvos žemės ūkio akademijos narys, kalbės apie žemės ūkio kooperatyvų steigimo darbus; Edmundas Kulikauskas, Hughes Aircraft vyriausias mokslininkas, supažindins mus su užsienio lietuvių galimybėmis dalyvauti Lietuvos ekonominiame gyvenime; dr. Valdas Samonis iš CRESS universiteto Toronte, Kanadoje, pasirinko temą „Lenktynės į rinkos ekonomiją: Lietuva iš pirmųjų į paskutiniausias"; Pranas Jurkus kalbės apie Lietuvos įsijungimą į tarptautinę prekybą, naudojant pasaulinėje rinkoje išvystytus atsiskaitymo būdus bei garantijas.

Moterų studijose susipažinsim su dar neseniai įsteigta sritim Vilniaus universitete. Rudenį man teko dalyvauti aukšto akademinio lygio tarptautiniame moterų studijų suvažiavime Vilniuje. Šis suvažiavimas įtvirtino lietuvių moterų įsijungimą į pasaulinę moterų studijų šaką. Čikagon atvykstančios paskaitininkės yra įvairių sričių mokslininkės, dalyvavusios tame suvažiavime.

APPLE organizacija jau daug metų gyvuoja ir padeda Lietuvos švietimo užmojams. Regina Petrauskienė iš Clark Summit, Pennsylvania, tvarko šios dalies reikalus ir skaitys paskaitą apie APPLE įsteigtą mokytojų išteklių ir tobulinimosi centrų tinklus. Kazimieras Pulmonas (iš Lietuvos) pateiks APPLE pagalbos įvertinimus, o Julius Veblaitis (iš New Jersey) supažindins klausytojus su APPLE atsiradimo istorija. Jei pasiseks atvykt iš Lietuvos, dr. Vytautas Karvelis iš Šiaulių pedagoginio instituto ir dr. Vanda Aramavičiūtė, Vilniaus universiteto profesorė, gvildens labai opią temą: „Specialioji pedagogika ir dorovinis ugdymas Lietuvos mokyklose".

Psichologijos dalį ves mums gerai pažįstama dr. Dalia Katiliūtė-Boydstun. Ji pateiks savo tyrinėjimų duomenis apie asmenybės ir tarpasmeninių sąvokų skirtumus JAV ir Lietuvoje. Daug dirbus Lietuvos ir JAV universitetuose dr. Ina Čepėnaitė-Užgirienė supažindins klausytojus su tyrinėjimais, darytais drauge su dr. Rimkute ir kitais Lietuvos psichologais, apie užsienio jaunuolių pasirinkimą dirbti Lietuvoje. Bus įdomu sužinoti, kas skatina jaunimą, užaugusį Vakaruose, dirbti savo tėvų žemėje. Toronte gyvenantis Rimantas Petrauskas, praleidęs metus Lietuvoje, pateiks savo, kaip psichologo, įspūdžius.

Sociologijos srities paskaitoms vadovaus taip pat daugeliui gerai pažįstama kanadietė Irena Lukoševičienė. Pranešimų bendra tema siejasi su Lietuvos socialinėm problemom ir jų išrišimu. Profesorius Romas Vaštokas nagrinės dabartinę lietuvių kultūrą, pasireiškusią kasdieniniame gyvenime po sovietinės sistemos. Silva Jūratė Savickaitė, atvykusi iš Vilniaus, kaip tarptautinės specialistų pasikeitimo programos narė, tobulinasi Case Western Reserve universitete. Ji kalbės apie vaikų globos reikalus ir išeivijos įnašą bei pagalbą, Irena Lukoševičienė gvildens klausimą kaip padėti sovietinės sistemos sugriautai ir nuskriaustai lietuvių tautai, svarstys, ar galima pritaikyt Vakarų pasaulyje naudojamą sugriautų žmonių bei šeimų gelbėjimo būdą.

Teisės srities paskaitas tvarko advokatė Regina Narušienė. Ji, kaip ir daugelis, smarkiai dirba su dabartine Lietuva. Kalbės apie Lietuvos konstituciją ir Konstitucinį teismą. Robertas Keželis gvildens labai opią temą, būtent etiką, o Robertas Ralis apšvies mus apie pramonės teisę.

– Kaip sekėsi pasiruošimas šiam simpoziumui?

– Per daug sunkumų nebuvo. Aukšto išsilavinimo ir didžios patirties paskaitininkai mielai jungėsi į šio sąskrydžio darbą. Kadangi kiekvienai sričiai vadovauja tarpininkė(-as), tai didelę darbų dalį šie žmonės ir atliko, betvarkydami įvairius reikalus, susirišdami su savo kolegomis ir apibendrindami paskaitininkų temas. Kiekvienos srities įvairūs pranešimai sudarys darnų vienetą, ir bus išvengta paskaitų, nesisiejančių su bendra tema. Numatyta skirti laiko klausimams. Manau, kad atsiras nemažai nuomonių skirtumų, darančių tuos pasikalbėjimus gan įdomiais.

Organizacinis komitetas buvo gerai pasiruošęs ir tai lengvino visų darbus. Ramojus Vaitys, suvažiavimo leidinio redaktorius, jau nuo liepos mėnesio ragino jam siųst reikalingą medžiagą, o dr. Kęstutis Keblys, nepailsdamas, rašė mums skatinimo bei padrąsinimo laiškus. Kompiuterių bei fax'ų paslaugos labai pravertė. Sunku įsivaizduot, kaip būtų buvę be šių ryšių pagalbos.

Peržvelgus Socialinių mokslų programą, pamačiau, kad klausytojams bus nelengva nutart į kurias paskaitas eiti; jos visos įdomios. Išvengti šios bėdos prašiau dr. Keblį, kad socialinių mokslų tvarkaraštį paruoštų taip, kad viskas vyktų iš eilės, o ne tuo pačiu laiku.

– Ar tokie simpoziumai turėjo kokios konkrečios naudos?

– Simpoziumų praeitis byloja, kad išeivijos lietuviai mokslininkai, gerbdami savo tautiškumą ir kultūrą, kas penktus metus suvažiuoja pasidalinti tarp savęs ir su plačia lietuvių visuomene savo sukauptom ir pritaikytom žiniom; šie sąskrydžiai ir į juos įdėtas darbas patvirtino išeivių pagarbą Lietuvai savo

(Nukelta į 4 psl.)

Kornelijus Platelis

SALOMĖJOS ŠOKIS

I

Tavo kūnas tartum liepsnos liežuviai
Ant Nežinomo Dievo aukuro
Iš pasaulio tamsos išsiplėšiantys.

Rūkai nusidriekia pažeme.
Drugelių sparnai sudrėksta.
Mūsų troškimai

Nebeatsiplėšia nuo sunkumo dvasios pritvinkusių
Daiktų, ugnis nepakyla į vaiskią
Erdvę tarp antakių. Ją įkalino
Vanduo ir dabar kliuksi iš lėto ramiai varinėjamas
Gyslomis. Salomėja,

Štai sudėsiu ant aukuro
Užgesusias savo aistras, kraujo šilumą,
Tuštybę ir nuobodulį,
Ką dar?

Sakai –
Tyruose šaukiantį balsą?

II

Ant kūno plaukelių pakibę rasos karoliukai
Kitus vis žmones atspindi, kitus dievus,
Slapčia klausydamies juos išmetusios jūros
Atodūsių, supančių mūsų menkus laivus.

Mirtis ir gimimas – du apčiuopiami įvykiai
Šešėlio klaidžiam kelyje, kai jis
Iš nevalingos palaimos braunasi į vaizdinių labirintą,
Kur jo paklydusios valios atsainiai laukia mirtis.

Kely jį sutinka galybė pavidalų, kūnų,
Iš sapno jaukaus nuaustų, išsprūdusių apsukriai
Pro rago šukas, nubraukiančias perlų krušą
Į indus, kuriuos laiko niūrūs juodi tvarkdariai.

Tad jeigu anapus mirties ir gimimo, anapus
Tiesos ir gėrio šoka ši mergina,
Kaip atlyginti jai už (tyrą? netyrą?) meną,
Kuriam atsispindi (tikra? melaginga?) darna.

Kas apsiimtų pasverti, nurodyti melagystę,
Sielos ir kūno mazgą perdalinti pusiau
Proto liepsnojančiu kalaviju? Aš nesu jo nukalęs.
Aš dalindamas klydau, kai proto savo klausiau.

MĖNESIENOS TAKAS

Per marias mėnesienos takas
Nusidriekia į juodas sutemas –
Nuo mano vyzdžių nakties
Į mirusių dievų naktį.
Guli nuščiuvę smėliai,
Viksvos braižo vaiduoklių
Blauzdas erdvėje, pilnoje
Alkanų uodų zyzimo.

Mirusių dievų balsas
Iš tamsų abiejų susisiekia.
Kaip skurdžios pušaitės ir karklai
Kabinuos į negyvą smėlį,
Vaikštau vandeniu – mėnesiena
Mano tuščią pėdsaką auksina
Po juodu, zyziančiu kupolu,
Virš juodos, nešvarios gelmės.

Ertmėje šioj nėra idėjų –
Jas sugėrė išdžiūvęs smėlis,
Ir nėra vaizdinių – su krauju
Jie pasklido sausam ore,
Ir nėra tiesos, nes tiesa
Atsiskyrė nuo to, kas yra.
Tiktai taką auksinį delčia
Man paklojo išeiti iš čia.

Mirusiems dievams pavedu savo lemtį,
Keliaujančiam smėliui, apnuodytam vandeniui,
Nakčiai anapus ir šiapus,
Mėnulio takui,

Kuriuo štai užuodę mano kraują šešėliai
Priešais ateina prabilti apie čia tvyrančią
Dangišką mirtį.

BYLA

Pro alyvos krūmą, tujas ir nušiurusias akacijas
Pažvelgiau į gamtos pasaulį
Ir atradau, kad jis geras.
Mano kūnas, suskilusios kriaušės,
Rudeniniai obuoliai ir vasaros vyšnios...
Jis iš tikrųjų geras, todėl mano...
Ir tik paskui išryškėjo Dievas
Pilname saulėlydžio krūme
Ir pareikalavo grąžinti jam jo pasaulį.
Ir štai dabar mes teisiamės.
Byla jau pasiekė aukščiausiąjį teismą,
Visi liudija už mane.
Šviesa sako: kas regėtų mane, jei ne tu?
Vėjas sako: kas justų mane, jei ne tu?
Žemė sako: kas eitų manim, jei ne tu?
Bet jis rodo kažkokius senus popierius,
Kurių skaityti nemoku.
O laiko jau vis mažiau, o ten, anapus,
Gali galioti visai kitokie įstatymai...

IŠPROTĖJIMAI

Išprotėji iš paprasto vaizdo už lango –
Sakykim: pavasaris, vyšnios pražydo ir slyvos,
Iš baimės nutirpęs seki, kaip vietoje
Jaukios dabarties akių ekrane vakarykščios
Dienos su rytdienom stumdosi neišsitekdamos.
Išprotėji iš savo sielos jaukaus buvimo
Kartu su visais, su tuo, kas atrodo tikra,
Įprotėji į niūrią šešėlių puotą, paliegusių
Žodžių, minčių, kvaitulių beprotybę gauruotą,
Dvokiantį kailį vaiduoklio – nušiurusį rekvizitą
Gyvenimo meno teatro, o menas juk – beprotybė,
Kurį tau įprotinti skirta savo protėjimu
Ten ir atgal, savo išpažintim ir į naują
Patirtį grimzdimu kaip alsuojant, kaip virškinant
Visą tą šlaką, kurį sučiaumoji, iš sapno
Apokaliptinio teatro protėdamas į realybę
(Tai filosofų nukaltas žodis, prašau dovanoti),
Idant ją paverstum beprotiško sapno tąsa: tegyvuoja
Menas kaip amatas, veidrodis liūdesio mūsų.

VABALO SUMINDŽIOJIMAS

Jis žingsniavo šaligatviu panašus į vėžį
Pailgu ovaliniu kiauteliu ir daugybe kojų.
Tikriausiai turėjo begalę reikalų ir savitą požiūrį
Į pasaulį, jau nekalbant
Apie Didžiąją Užduotį, jam patikėtą
Aukščiausiojo. Juodas lakuotas batas
Leidos šalia, bet aukštojo nervuose blykstelėjo
Juoda mirties kibirkštis, kuri ir pasuko kojos
Riešą. Tą rytą
Buvau nubudęs vabzdžiu, vos ne kaip Kafka
Ar Džuan Dzė, tačiau turėjau
Daugiau reikalų, užduočių, kurias
Man patikėjusi buvo pilna iliuzijų sąmonė,
Pastovius savo kuorus lipdanti
Ant kintančios pasaulėjautos. Vabalas gal
Buvo vėžlys, panašus į tą,
Kuris Barselonoje laiko Sagrada Familia
Katedros koloną, ar dar kas nors,
Tą rytą tiksliau vykdęs Užduotį.
Batas sutraiškė jo kiaukutą, peržengė baltą kreidos
Ratą, juosiantį šventą šeimyną, krito į žvarbią
Atsitiktinumų erdvę,
Kur juodas lakuotas karsto dangtis
Laksto mirties kibirkšties nešiojamas,
Krinta it sakalas ir užsidaro
Lyg pelikano snapas
Ir kapo duobė it rausvos vaisingos įsčios
Praryja lavoną, ištryškusį iš pasaulio,
Idant turėtų iš ko pagimdyti kirminą,
Augalą arba sumindžioti skirtą vabalą,
Idant niekada nepritrūktų
Kam gyventi šventojoj šeimynoj
Ir anapus ribos, kur mirtis
Skraido it pašto karvelis, nešiodama pačią svarbiausią
Gyvenimo žinią.

NAKTIES SARGYBA

Sutemus jie išžygiuoja pro vartus kaukšėdami
Geležinėm kojom į rūdim nubertą grindinį,
Miestas krūpteli
ir nugrimsta į juodą užmaršti. Po jų kojomis
išsitiesia gatvės it milžiniški gluodenai. Kur jis? –
Klausia paniuręs sargybos viršininkas
Tamsą skleidžiančių gatvės žibintų,
Bet šie sulinguoja tarytum nuo vėjo
Ir apsisiaučia dūmais. Kur jis,
Dievų veidrodis, tūkstančiabriaunis deimantas, –
Gergždžiantis šauklio balsas sudrebina tamsą, –
Po kokiais purvais, po kokiom gleivėm,
Po kokiom gėlėm, rytoj pradėsiančiom dvokti?
Kam jis jums, – klausia raganė, apglėbusi seną koplyčią.
Kam jis jums, – klausia iš skersgatvio
Gelsvas šlapimo kvapas. Mes norime, – sako sargyba, –
Kardais apkapoti jo luobą, sužeisti
Jo miegančią sielą, pakelti virš juodo
Nakties vandenyno tarytum žibintą...

Neduosim, – raganė tvirčiau suveržia koplyčią.
Neduosime – tvoksteli gelsvas šlapimo dvokas.
Neduosime, – sako tamsos ir dūmų žibintai.
Dievų sarkofagai nebylūs
Giliau į save susigūžia. Dar rytas
Išauš čia negreitai.

Šventė, už kurią ačiū Stasiui Povilaičiui

PETRAS STEPONAVIČIUS

Stasys Povilaitis „Margučio" surengtame koncerte spalio 17 dieną Jaunimo centre, Čikagoje. Jono Tamulaičio nuotrauka

Spalio 17 dieną Čikagoje „Margutis" pakvietė į daug žadantį koncertą... Belaukiant, kol išeis į sceną iš Lietuvos atvykęs estrados dainininkas Stasys Povilaitis, prisiminiau tuos laikus, kai pasigirdus per radiją Stasio dainuojamai dainai, įstaigose nutildavo rašomų mašinėlių stuksenimas, stabtelėdavo išeidinėjantys klientai arba būdavo skubama įjungti savo radijo aparatus; mat dainavo.... jis! Stasys! Taip... Tai buvo žvaigždė!.. Jis buvo klausomas ir mėgiamas, gal net mylimas, visos Lietuvos. Vieniems, kaip mano mamai, dar prieškarinių laikų mokytojai, jis primindavo jos, kaip ir daugelio to meto gimnazisčių, numylėtinį Antaną Šabaniauską. Kitiems tai buvo naujos lietuviškos estrados pradininkas, kurio pasirenkamose dainose nebebuvo sovietų estradai būdingos pompastikos ar gigantomanijos... Tai buvo prieš ketvirtį amžiaus.

Stasys gimė ir augo prie jūros, Palangoje. Pradėjo dainuoti dar vidurinėje mokykloje. 1965 metais įstojęs į Vilniaus universitetą, kur studijavo žurnalistiką, Vaitkevičiaus vadovaujamame ansamblyje „Ritmas" buvo pagrindinis dainininkas. O jau 1970 metais nuėjo į profesionalų kolektyvą „Neriją", kur ir pasiekė, galima sakyti, savo šlovės viršūnėlę. Dainuodavo Stasys naktiniuose barų programose. Ne vienas išeivijos atstovas jį girdėjo viešbutyje „Lietuva". Jo klausytis suplūsdavo tūkstančiai ir į Sporto rūmus Vilniuje ar Vasaros estradą Palangoje, kur minios nepatekusiųjų stovėdavo už tvoros ir klausydavosi jo naujų dainų.

Mano jau seniai negirdėtas, o išeivijos klausytojui vos žinomas arba net ir visai nežinomas dainininkas iš Lietuvos Stasys Povilaitis įžengė į Čikagos Jaunimo centro didžiosios salės sceną. Ryškiai matyti jaudinimasis. Kiek susikaustęs... judesys nedrąsus... šypsena negyva... Už nugaros nėra orkestro, o skamba įrašas, kurį tikrai profesionaliai padarė Lietuvos radijo ir televizijos orkestras. Ką gi, jaudinimasis natūralus dalykas: Amerikoje pirmą kartą, koncertuoja išeivijos lietuvių sostinėje... Tačiau profesionalas yra profesionalas. Pirmoji daina pašalino įtampą, išlaisvino judesį ir balsą, kuris nuskriejo per susikaupusių, smalsuojančių klausytojų eiles. O jau po pirmos dainos pasigirdę audringi plojimai parodė, kad susitikimas šį sekmadienį yra malonus abiems pusėms.

Iki pertraukos buvo atliekamos daugiausia pačioje jaunystėje dainuotos dainos. „Retro" stiliaus kūriniai, palydimi geros aktorinės technikos. Ryškus temperamentas, santūrus pakoketavimas su publika suteikė klausytojams daug malonių akimirkų. Salėje sėdinčiųjų veiduose šventišką švytėjimą pakeisdavo susimąstymas ar svajinga kelionė į praeitį. Klausytojai neliko abejingi. Savo dainomis Stasys sukūrė pakilią nuotiką, o tuos, kurie dar prisimena Šabaniauską, su daina „Čigonės smuikas" grąžino į jaunystę ir girdėti buvo pertraukos metu, kad girdi Šabaniauskas buvęs žavesnis... Gal ir taip. Tačiau buvo aiškiai matyti, kad tai netrukdė jiems gėrėtis ir Stasiu, kuris kaip tikras profesionalas, dainuodamas „retro", o ypač Šabaniausko dainas, papuošdavo jas tuometiniams estrados dainininkams būdinga gestikuliacija. Koncerto pirmąją dalį jis baigė, pakviesdamas įsigyti jo dainų įrašus, tokiu būdu pažadėdamas kasdieną dainuoti to norinčiųjų namuose. Ir štai pertraukos metu gausiai perkantys kasetes klausytojai tarsi sakyte sakė, kad jis čikagiečių jau tikrai įvertintas, kaip kad buvo įvertintas keliasdešimtyje estradinės dainos festivalių.

Laureatu tapo pirmajame džiazo festivalyje Elektrėnuose 1968 metais, tais pačiais metais „Vilniaus bokštuose". Vėliau kas metai, o ir dažniau sėkmė festivaliuose: „Liepojos gintaras" (Baltijos festivalis), lenkų dainos konkursas, „Kauno pavasaris", „Baltijos jaunystė" Palangoje, dabar tiesiog festivalis „Palanga". Čia jis nuolatinis dalyvis, o neretai ir visos šventės vedėjas. Tris kartus apdovanotas žiūrovų prizais, tris kartus radijo dainos konkurso laureatas ir t.t. Tačiau ypač Stasys didžiuojasi 1991 metų apdovanojimu už kūrybinę veiklą. Tai tautinė Antano Šabaniausko vardo premija, kurios laureatu jis iki šiol yra vienintelis.

Stasys Povilaitis dalyvavo įrašant vienuolika įvairių kompozitorių plokštelių, išleido keturias autorines plokšteles, neskaitant daugybės radiofono įrašų, kuriuos gerokai paniokojo barbariški 1991 metų sausio įvykių organizatoriai. Žiūrovų bei skaitytojų apklausos metu ne kartą tapo vienu populiariausių Lietuvos žmonių.

Taigi jau daug apie dainininką sužinoję iš jo dainavimo, iš trumpų pasakojimų prieš kiekvieną dainą, klausytojai laukė antrosios koncerto dalies, kurioje nuskambėjo turbūt labiausiai jį išpopuliarinusios dainos. Tai A. Franklin'o daina „Vėl švieski...", O. Morandi daina „Sudeginti tiltai", Esterhazy „Pago pago", Čechanovičiaus „Senelė", dainos „Tik rytoj", „Atsisveikinimas prie jūros", „Motinos baladė" ir daug kitų. Jeigu ne koncerto rengėjas, „Margučio" vedėjas Petras Petrutis, gal daugeliui būtų likęs paslaptimi dar vienas jo talentas: daugeliui dainų tekstus parašė arba vertė iš kitų kalbų pats Stasys Povilaitis. Tai iš tiesų harmoninga menininko asmenybė.

Vis dar puikus balsas, sceninė kultūra, elegantiškas judesys, maloni, pilna gerumo šypsena, artistiškumas, kupinas emocijos bei humoro jausmo, suteikė koncertui šventinio žavumo. Už patirtas malonias akimirkas jam nuoširdžiai dėkojo ne vienas žiūrovas. Čikagiečiai Jonas Gražys ir Darius Polikaitis padėjo dainininkui, leisdami orkestro įrašus. Už jų meistrišką darbą klausytojai atsidėkojo audringais plojimais.

Kai po koncerto išeidamas iš salės atsigręžiau, tai pamačiau prie scenos didžiulį būrį žmonių, laukiančių Stasio Povilaičio autografo. Gėlės, stoviniuojantys būreliai norinčių su juo nusifotografuoti, visa tai byloja, jog čia, Čikagoje, jis paliko daug savo gerbėjų. Jaunimo centro kavinėje šventė tebesitęsė. Aplink dainininką keitėsi žmonės, blyksėjo fotoaparatai, švietė veidai, kurie kaip džiaugsmo liudijimas liko čikagiečių fotografijose.

Man asmeniškai teko laimė supažindinti jį su išeivijos estrados žvaigžde Vanda Stankiene, kuri Lietuvoje prieš porą dešimtmečių buvo gerai žinoma kaip Vanda Stankus. Abu gan pastebimai jaudindamiesi susėdo greta ir tučtuojau, man pasirodė, pamiršo aplinkui esantį šurmulį. Sėdėjo du menininkai ir abu gan panašūs daugeliu prasmių... Vienas Lietuvoje, kitas išeivijos sostinėje buvo pripažinti puikiais estradinės dainos atlikėjais, abu rašė savo dainų tekstus arba juos vertė iš kitų kalbų. Abu labai artistiški ir žavūs... Apie ką jiedu kalbasi, tarsi būtų seni seni draugai, galvojau atokiau sėdėdamas? Tikriausiai apie jų bendrą ir nerūdijančią meilę... Meilę dainai...

Stasy, ar tu žinai, kad šalia tavęs sėdi Vanda Panavaitė, kurios eilėraštis, virtęs liaudies (ir partizanų) daina, lydėjo mus visus, augusius pokario Lietuvoje? Ši daina, bedainuojantiems ją mūsų tėvams ne kartą išspaudusi ašarą — „Aš verkiau parimus tarpvartėj daržėlio..." Gaila, kad judviem niekada neteko dainuoti drauge ir galbūt jau niekada neteks. Bet aš manau, kad tu šią jos dainą dainavai ne vieną kartą, nors ir ne scenoje. O tai jau šis tas... Aš esu tikras, kad juos aplankė brolybės jausmas... Kiek ilgai būtų užtrukęs jų pokalbis, nežinia, jeigu Stasio nuo Vandos nebūtų beveik jėga nutraukę žiūrovai. Kur?! Fotografuotis!.. Atminimui!..

Algis Jakštas (Švenčionėliai) „Svečias", 1992

Iš šiemetinės Lietuvių fotomenininkų parodos, vykstančios Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

Adolfui Baliūnui 85 metai

(Atkelta iš 2 psl.)

priešingi, bet vis tiek ekonomija nuo politikos ir politika nuo ekonomijos labai artimai viena nuo kitos priklauso. Europa yra nuolat dinamiška ir dramatiška, ieškanti pusiausvyros tarp laisvės ir autoriteto, mokslo ir misticizmo, kapitalizmo ir socializmo. Psichiatras-filosofas Karl Jaspers sako: „Europa yra laisvė, istorija ir mokslas". Yra kraštų, kaip Rusija ir Vokietija, kuriuose dažnos revoliucijos ir pasikeitimai, ir yra Šveicarija, praktiškai tai federatyvinė valstybė, kurioje yra keturios tautybės ir keturios oficialios kalbos, dvi religijos ir kolektyvinė tolerancija viskam. Lietuva yra Europoje, praktiškai viena tautybė ir viena religija. Lietuvoje politinių ir ekonominių pasikeitimų buvo apstu, ir turbūt todėl, kad trūko kolektyvinės tolerancijos; Adolfui Baliūnui politinė ir ekonominė situacija Lietuvoje buvo labai gerai žinoma. Ekonominėje srityje jis dirbo labai aktyviai ir sėkmingai, bet, kiek man žinoma, politinėje veikloje jis aktyviai nedalyvavo. Čia, Amerikoje, savo veikla jis pasireiškė ir politinėje srityje. Bet čia jo politinei veiklai buvo kitas pagrindas. Jam čia rūpėjo lietuvių, ne kokios nors partijos reikalai. Jo pastangomis buvo suorganizuota lietuvių verslui remti savaitė: Lithuanian Business Promotion Week. Jis stengėsi, kad daugiau lietuvių būtų išrinkta į politines pozicijas. Jis žodžiu ir straipsniais rėmė John B. Brenzos kandidatūrą rinkimuose į Čikagos apskrities iždininko vietą. Taip pat rėmė Antano Olio kandidatūrą į Čikagos Sanitarinio distrikto vedėjo vietą. Jis buvo nariu Antano Rudžio suorganizuoto komiteto, remiančio lietuviams labai palankaus Paul H. Douglas kandidatūrą į JAV senatą. Adolfas Baliūnas labai aktyviai rėmė ir daug dirbo žodžiu ir raštu John F. Kennedy prezidentiniuose rinkimuose. Visa Adolfo Baliūno politinė veikla buvo idealistinių, demokratinių nuotaikų vedama, o taip pat ir lietuviškų tautinių motyvų.

Politikas ir ekonomistas turi vieną ir tą patį tikslą: padaryti žmonėms gerą ir malonų gyvenimą. Politiko uždavinys — sutvarkyti sąlygas ramiam ir geram gyvenimui. O ekonomisto uždavinys — nurodyti būdus geram gyvenimui. Tačiau tarp tų dviejų profesijų darbininkų yra didelis skirtumas. Politikai yra ypatinga žmonių rūšis: kairieji ir dešinieji. Tai žmonės, paveikti emocinės hemiplegijos, matantys tik vieną pusę, savo pusę, kurioje jie dirba. Ir nuostabu, juo tie žmonės emociškai ir intelektuališkai stipresni hemiplegikai, tuo jie sėkmingesni politikai. Politikas retai daro, ką jis sako, ir retai sako, ką jis daro. Jis stengiasi suprasti aplinkybes, sąlygas, laiką ir vietą ir pagal tai elgtis. Ekonomisto žodis turi būti ryškus, tiesus, teisus ir veiksmingas. Žodis yra įrankis, su kuriuo daromi kiti įrankiai. Žinoti kaip jį naudoti yra brangiausia žmogaus savybė. Marti-Ibanez sako, kad žmogus yra tas ar toks, koks yra jo žodis. Adolfo Baliūno žodis auditorijoje yra moksliškas ir praktiškas, susirinkimuose ir posėdžiuose tiesus, taiklus ir atkreipiantis dėmesį.

Pirmoje eilėje (iš kairės): J. Meškauskienė, A. Baliūnas, G. Maciūnienė. Antroje eilėje (iš kairės): J. Meškauskas, O. Baliūnienė, A. Maciūnas.

Ekonomisto ir filosofija, ir darbo sąlygos yra kitokios negu politiko. Ekonomisto darbo lauke ir darbo plotmėje prileidžiama, kad visi vienodai nori gerai gyventi. Geras ekonomistas yra gilus patriotas, nes jis gyvena tam tikroje epochoje ir jis yra epochos istorinė sąžinė. Jo akys yra atviros laiko ir momento reikalavimams bei klaidoms. Jo situacija ir sprendimai yra lokalūs ir nerandami jokioje geografijos knygoje. Tačiau ekonomistui, plačia prasme, geografija turi būti gerai žinoma, ir ta prasme jis turi būti daugiau ar mažiau universalus. Tačiau, nors jis kraštą padarytų labai turtingą ir ekonomiškai labai pažangų, jis būtų gerbiamas tiktai pačiam krašte, kai tuo tarpu mokslininkas, padaręs mažiau, bus gerbiamas visame pasaulyje. Adolfas Baliūnas buvo rimtai pasiruošęs savo ekonomijos žinias panaudoti Lietuvos ekonominiam progresui horizontaliai. Pradėjęs dirbti universitete, jis ruošėsi tas žinias ir problemų supratimą plėsti ir tobulinti vertikaliai. Pasaulio įvykiai tas galimybes atėmė ir jo veiklą pakeitė. Jis atsidūrė visai naujose sąlygose, bet nesužlugo. Remdamasis savo kultūriniais ir humanistiniais rezervais, taip pat ekonominių žinių lobynu, jis pradėjo augti horizontaliai ir vertikaliai ir savo srityje tapo dideliu eruditu.

Svarstant Adolfo Baliūno ekonominę veiklą, tenka paliesti ekonomijos mokslo ir ekonomijos universalėjimo problemą. Dar tik praėjusiame šimtmetyje ekonomijos mokslai ir praktinės ekonomijos problemos buvo grynai vieno ar kito krašto lokalūs reikalai. Kiekvienas kraštas stengėsi pagaminti tą, ko jam reikia, nupirkti kitame krašte tą, ko jam trūksta, ir parduoti kitam kraštui, ko jis turi per daug. Ekonomistas rūpinosi tik savo krašto reikalais, jis buvo žinomas ir gerbiamas tik savame krašte. Šito amžiaus pradžioje, jau po Pirmojo pasaulinio karo, ypačiai po Antrojo pasaulinio karo, sąlygos gerokai pasikeitė. Watt'o garo mašina, Fulton'o garlaivis, Stephenson'o garvežys, Karl Benz'o vidujinio degimo automobilio variklis, Bell'o telefonas ir Marconi bevielis kontaktas sudarė sąlygas ekonomijos kaitai ir pažangai. Tai yra amžius, kada istorija tapo paradoksali. Vienur reiškėsi nacionalinės ir kartu ekspansinės, o kitur universalinės, taip pat ekspansinės idėjos. Šių laikų vieno krašto ekonomija daugiau ar mažiau rišasi su kito krašto ekonomija. Ekonomisto profesija šiais laikais darosi labai universali, nes jo veiklos arena yra ne tik tas kraštas, kuriame jis gyvena, bet ir visi kiti kraštai, su kuriais jis turi kontaktą ar jo vengia. Tų kraštų ekonominės problemos jam turi būti žinomos, nes jos darosi universalios. Europa eina prie bendros ekonomijos, bendro pinigo ir laisvo judėjimo. JAV, Kanada ir Meksika, o taip pat ir kiti Lotynų Amerikos kraštai eina prie laisvos prekybos. Adolfas Baliūnas visoms toms idėjoms yra gerai pasiruošęs ir ta kryptimi dirba, nes jo gyvenimo eiga vertė jį darytis universaliu. Jis taip pat yra universalus savo žodžiu ir savo raštais. *Naujojoje romuvoje* jis yra išspausdinęs studiją „Vado principai", *Tautos ūkyje* — platų straipsnį „Finansų mobilizacija". Atskirais leidiniais yra išleidęs: „Lietuviai ir ekonominė veikla", „Čikagos vadovas", „The People's Republic of America". Jis yra rašęs laikraščiuose ir žurnaluose: *Naujoji romuva, Mūsų žinynas, Kardas, Karys, Tautos ūkis, Naujienos, Sandara, Draugas, Tėviškės žiburiai, Garsas.*

Kalbant apie ekonomijos mokslų ir problemų universalėjimą, dabar einama dar toliau. Dabartinio JAV prezidento Bill Clinton'o patarėjas, ekonomistas Robert Reich savo knygoje *The Work of Nations* sako: „Nebus nacionalinių produktų, technologijos, nebus nacionalinių korporacijų, nebus nacionalinės industrijos". Ar tai įvyks, parodys ateitis. Adolfas Baliūnas visus tuos ekonomijos pokyčius atidžiai seka ir jais domisi. Adolfui Baliūnui linkime geros sveikatos, geros nuotaikos ir produktyvaus žodžio Nepriklausomos Lietuvos ekonominio gyvenimo pertvarkyme, kuriuo jis labai sielojasi.

Adolfas Baliūnas turi gražią šeimą. Jis 1939 metais Prisikėlimo bažnyčioje, Kaune, vedė gydytoją, akių ligų specialistę Oną Juškevičiūtę, su kuria užaugino dukterį Gražiną ir sūnų Algimantą. Gražina yra dantų gydytoja, labai sėkmingai dirba savo kabinete Barkley Heights, New Jersey. Algimantas, buvęs Cook County Assistant State Attorney, dabar turi privačią advokato praktiką Orland Park, Illinois, ir toliau garsėja savo profesijoje.

Puoselėti inteligentiją...

(Atkelta iš 3 psl.)

tautai, įsijungiant į Lietuvos atkūrimo eigą, žinodama jų pajėgumą, išeivija įstengė išvystyti tvarkingesnį ir našesnį darbą Lietuvos labui. Tikiuosi, kad šiame VIII Mokslo ir kūrybos simpoziume ir toliau vystysis daugelio sričių junginys, nustatantis gaires ateities darbams. Sakyčiau, kad tai gal ir bus pats svarbiausias šio mokslinio suvažiavimo uždavinys.

— Kokios specifinės problemos iškilo besiruošiant?

— Man labai rūpi mūsų kalbos nesąmoningas darkymas Lietuvoje. Jau ne vienas išeivis yra rašęs apie šį pavojų, ir man norėtųsi, kad šiame sąskrydyje mes rimčiau pažvelgtume kaip šį pavojų apeiti. Visiems yra aišku, kad per 50 metų vykusios sovietizacijos mūsų tautiečiai, nors ir smarkiai kovojo prieš lietuvių kultūros naikinimą, neatsilaikė daugeliu atžvilgiu, o ypač kalbos. Priversti mokytis ir dirbti rusų kalba, jie nejausdami perėmė pas sovietus įsigalėjusį žargoną, kurio pradai yra anglų, prancūzų, vokiečių kalbose. Kai pasiklausau Lietuvos televizijos laidų, radijo pranešimų, ypač įvairių valdžios žmonių, tai pasidaro labai liūdna. Ne kartą skaičiau apie: kvestijonavimą, komunikacijos adekvatumą, raundų lyderius, namų holus, individo reflektavimą, kelionių bei lėktuvų reisus, prognozes, šokiravimus, sinoptikus, reanimacijos skyrius, demontuotus postamentus ir dislokuotas armijas ... Labai aiškiai matyti, kad visai nejučiom mūsų senoji ir gerbtina kalba yra niokojama. Aš kreipiausi į visus socialinių mokslų paskaitininkus, iš užsienio ar iš Lietuvos, prašydama, kad jie atkreiptų dėmesį į savo paskaitose naudojamą kalbą ir ją apvalytų nuo svetimybių.**

Daugelis užsienio lietuvių stengėsi per visus sovietmečio dešimtmečius išsaugoti lietuvių kalbą, nors palikus Lietuvą vaikystėje, jos lygis nebuvo labai aukštas. Į Ameriką atvažiavę susidūrėm su „leidi krosina strytą", „išmapuok auzą"... ir pasibaisėjom. Dabar bijau, kad Lietuvoje net nejaučiama, jog posakiai, kaip „subasociacijos arbitruos nacionalinį konfliktą; bankai ruoš emisijas; aukcijonams asistuos monetariniai politikai; opozicijos lyderiai konfliktuoja su deputatais; nacionalinis reportažas", yra mūsų kalbos niokotojai. Atrodo, kad užuot suprątus, jog tai yra protinis tingumas, daugelis laiko, kai tai išprusimas. Peršasi mintis, kad reikia ką nors greitai daryti, kol dar visai neįsigalėjo šios svetimybės. Mano manymu, užsienio lietuviai, o ypač šio suvažiavimo dalyviai, turi įvertinti šį kalbos niokojimo pavojų. Jei po Pirmojo pasaulinio karo lietuviai, rusų mokyklų auklėti, sugebėjo išnaikinti įsisenėjusį žargoną ir sukurti naujų, šiam šimtmečiui reikalingų žodžių, tai gal ir mes tai galėtume atlikti. Lietuvoje rimtai nesiimama šio darbo. Žmonės sako, kad jiems taip lengviau, kad jie pripratę taip kalbėt, kad svetimybės praturtina kalbą. Daugelis iš mūsų gerai mokam anglų kalbą ir suprantam įvairių žodžių plonybes. Mes galim padėti mūsų tautiečiams surasti lietuviškų atitikmenų ar sukurt naujus žodžius. Mums mestas iššūkis. Viliuosi, kad išeivija jį priims ir pradės šia linkme stiprią veiklą.